

Avarodobni lokaliteti na širem području Vinkovaca

Zalaj, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:680873>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
Sveučilišni prijediplomski studij
Arheologija

Tea Zalaj

**AVARODOBNI LOKALITETI NA ŠIREM
PODRUČJU VINKOVACA**

Završni rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
Sveučilišni prijediplomski studij
Arheologija

Avarodobni lokaliteti na širem području Vinkovaca

Završni rad

Studentica:

Tea Zalaj

Mentor:

Doc. dr. sc. Tomislav Fabijanić

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Tea Zalaj, ovime izjavljujem da je moj završni rad pod naslovom Avarodobni lokaliteti na širem području Vinkovaca rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 14. listopada 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Geografski i povijesni pregled Vinkovaca i okolice	3
3. Andrijaševci	10
3.1 Gornje njive	10
3.2 Lončarski poloj	10
4. Jarmina.....	12
4.1 Ciglana.....	12
5. Mirkovci	13
5.1 Malat	13
6. Nuštar	14
6.1 Dvorac	14
6.2 Rimski most	20
6.3 Žankovac	20
7. Privlaka	21
7.1 Gole njive	21
7.2 Rudina Selišće	23
7.3 Zakota.....	23
8. Stari Jankovci	24
8.1 Gatina	24
9. Vinkovačko Novo Selo	27
9.1 Crkvište	27
9.2 Lisičak	28
9.3 Mokro polje	29
9.4 Uz prugu	29
10. Vinkovci.....	30
10.1 Duga ulica 99.....	30
10.2 Glagoljaška ulica 23.....	35

10.3 Ulica Ivana Gorana Kovačića.....	35
10.4 Meraja	35
10.5 Jošine	36
10.6 Nepoznati položaj	37
11. Zaključak.....	38
Sažetak	39
Summary	40
Popis literature	41
Internetski izvori.....	44

1. Uvod

Tema ovog rada obuhvatit će avarodobne lokalitete koji su potvrđeni na širem području grada Vinkovaca kako bi se napravio sažetak i pregled nalaza te materijala naroda koji je u ranom srednjem vijeku živio na ovim prostorima prije nego se asimilirao sa Slavenima nastavši s povijesne pozornice. Područje grada Vinkovaca i njegove okolice u posljednjem desetljeću 20. stoljeća pripadalo je Općini Vinkovci koja je uključivala sljedeća naselja: Vinkovce, Nuštar, Komletince, Jarminu, Đeletovce, Andrijaševce, Rokovce, Nove i Stare Jankovce, Stare i Nove Mikanovce, Srijemske Laze, Mirkovce, Markušicu, Cerić, Ilaču, Jarminu, Šidski Banovac, Karadžićevo, Antin, Orolik, Ostrovo, Privlaku, Podgrađe, Tordince, Vođince, Gaboš, Korođ, Lipovac, Otok, Antinsku Mlaku, Prkovce, Retkovce, Donje Novo Selo, Apševce, Lipovac, Vinkovačke Banovce i Antin. U radu su obuhvaćeni grad Vinkovci i Vinkovačko Novo Selo, kvart koji se nalazi u zapadnom dijelu grada, njegova susjedna sela (Andrijaševci, Jarmina, Mirkovci i Nuštar) te Privlaka i Stari Jankovci, koji su dio bivše općine Vinkovci, no nisu u neposrednoj blizini grada. Kroz rad su obrađeni lokaliteti koje povezujemo s dolaskom Avara i Slavena na područje Vinkovaca i njegove okolice u ranom srednjem vijeku, odnosno kroz 7. i 8. stoljeće. Vinkovci se nalaze u sjeveroistočnom dijelu Hrvatske, u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Kroz grad i okolicu protječe rijeka Bosut koja je u prošlosti imala plovidbenu i trgovačku ulogu. Uz povoljan geografski položaj prostor obiluje šumama i obradivom zemljom što pruža idealne uvjete za razvoj stočarstva i ratarstva.

Avari su narod za koji ne znamo točno podrijetlo te je dosta informacija o njihovom načinu života i običajima nepotpuno. Njihovu povijest spoznajemo većinom putem bizantskih zapisa. Problem leži u činjenici da nemamo podataka o životu Avara na području Azije prije no što su krenuli u pohod prema Europi pa tako i okolicu Vinkovaca. Postoji nekoliko teza o njihovom nastanku, ali riječ Avar prvi se put spominje 463. godine u djelu Priska iz Panija. Ovaj narod čine ljudi iz različitih etničkih i rasnih skupina. Avari i Slaveni u počecima ovdje žive u simbiozi, no svaka zajednica ima svoju tradiciju života i ukapanja mrtvih. U narednim stoljećima dolazi do niza sukoba, prvo Avara i Bizanta, a zatim Avara i Franačke, što dovodi do konačnog sloma Avarskog

Kaganata i asimilacije Avara sa slavenskim stanovništvom. U 9. stoljeću pod utjecajem Franačke narod prihvaća kršćanstvo, a krajem istog stoljeća na ovo područje prodiru Mađari.

Najvažnije informacije o životu na ovim prostorima dobivamo putem istraženih grobalja, a ovdje su spomenuta avarska inhumacijska groblja iz Nuštra, Starih Jankovaca-Gatine i Privlake te slavensko paljevinsko groblje u Vinkovcima. Naselja su na ovom području slabo istražena te se za sada može sigurno potvrditi samo ono u Starim Jankovcima. Uz navedene lokalitete u radu su spomenuta i nalazišta na kojima su usputno pronađeni materijalni ostaci Avara, uglavnom se radi o svega nekoliko primjeraka dijelova nošnje ili slično.

2. Geografski i povijesni pregled Vinkovaca i okolice

Bivša općina Vinkovci ukupno broji 42 naselja te se rasprostire na području koje obuhvaća 1024 km².¹ Kroz Vinkovce i dio pripadajuće bivše općine teče rijeka Bosut koja je od velikog značaja za razvoj života na ovom području. Izuzetno je bitno naglasiti i obilje obradive zemlje te šuma koji su omogućavali stabilan razvoj života. Cijeli ovaj kraj obiluje arheološkim ostacima koji ukazuju na dugačku naseljenost. Vinkovci i okolica naseljeni su od prapovijesti, prema nekim podacima već od 6. tisućljeća pr. Kr., pa tako na ovom području imamo ostatke starčevačke, sopotske, vučedolske, vinkovačke i vatinske kulture. Iz razdoblja neolitika i eneolitika pronađeni su materijalni dokazi kulturne i svakodnevne namjene.² U Vinkovcima je potvrđen i sloj latenske kulture, a tijekom ovog perioda na spomenutom području odvijali su se sukobi povezani s ilirskim ustancima, odnosno Batonskim ratom. Tako je 8. godine u blizini Vinkovaca vođena bitka između ilirskih plemena i namjesnika Cecina Severa, jednog od zapovjednika Tiberijeve vojske. Ustanak i rat su krvavo ugušeni u korist Rima, a poharano područje Vinkovaca Rimljani su prepoznali kao izvrstan strateški položaj za izgradnju novog naselja.³

Za vrijeme vladavine cara Hadrijana grad dobiva status municipija, a u periodu vladavine Aurelija, odnosno Karakale, status kolonije. Kolonija je naziv dobila po riječi brežuljak, odnosno uzvišenje. Grad prvotno zauzima područje lokaliteta *Tržnica*, a zatim se u četiri građevinske faze formira na području šireg centra grada Vinkovaca. *Cibalae* se nalazi na odličnom strateškom položaju za trgovanje koje se, osim kopnenim putem, odvijalo i preko rijeke Bosut. Forum je bio smješten otprilike na prostoru koji danas zauzima glavni Trg bana Josipa Šokčevića. Unutar grada bila je razvijena proizvodnja keramičkih predmeta te je pronađeno oko 60 keramičkih peći. Van grada uočene su sjeverna, južna, istočna i zapadna rimska nekropola, a najbolje je istražena sjeverna s oko 50 grobova. Istraživanjima je otkriveno kako su *Cibalae* utvrđivani u dva navrata.⁴

Kršćanstvo se na području Vinkovaca prihvaća poprilično rano te u ranokršćanskom periodu grad ima biskupiju i biskupa Euzebija koji je mučen i ubijen u 3. stoljeću, a u Dioklecijanovim

¹ D. ŽIVIĆ, 1998, 109-111.

² I. ISKRA-JANOŠIĆ, 1984, 143-145.

³ I. ISKRA-JANOŠIĆ, 2002, 51.

⁴ I. ISKRA-JANOŠIĆ, 2002, 52-60.

progonima pogubljen je (spaljen) lektor Polion. Na lokalitetu Kamenica pretpostavlja se mogućnost postojanja memorijalno-sakralnog kompleksa podignutog u čast Poliona, a unutar bedema Cibala uočeno je postojanje ranokršćanske bazilike. U periodu 4. stoljeća na području Vinkovaca rođena su dva rimska cara, Valentijan I. (364.-375.) i Valens (364.-378.) koji su zajedno vladali zapadnim i istočnim dijelom Carstva. Valens je 378. godine ubijen u bitci kod Hadrijanopola prilikom sukoba Rimljana i Vizigota. Kraj ove bitke posljedično je označio i kraj Cibala kao razvijenog i bitnog trgovačkog grada.⁵

Godine 375. u Europi započinje novo poglavlje povijesti provalom Huna, odnosno započinje Velika seoba naroda. Huni i Zapadno Rimsko Carstvo posljedično sklapaju ugovor o savezništvu kojim je Hunima omogućeno naseljavanje na velikom dijelu Panonije, u zamjenu za vojnu pomoć. Ovim ugovorom Huni dobivaju vlast u Panoniji, no nema složnosti o kojim se točno dijelovima radi. Područje hunske vlasti u kasnijim pregovorima prelazi u ruke Istočnog Rimskog Carstva, a Huni na to 440. godine odgovaraju sukobom. Dolaskom na vlast, Atila 447. godine započinje rat, prvotno s Istočnim, no ubrzo i Zapadnim Rimskim Carstvom. Atila u svojim pohodima, osim pljačkanja, nije puno postigao u smislu osvajanja novog teritorija, a njegovom iznenadnom smrću 453. godine hunska se država raspada. Ovaj konflikt dovodi do selidbe germanskih naroda prema prostorima Panonije.⁶

Spomenuti događaji dovode do promjena koje uključuju prevlast Ostrogota nad Panonijom. Ovaj narod, pod vodstvom trojice braće, uskoro sklapa savez s Istočnim Rimskim Carstvom i dobiva pravo naseljavanja na području Panonije. Sukobivši se s Hunima sredinom 5. stoljeća Ostrogoti ih u potpunosti eliminiraju s područja Panonije. Uz Hune, Ostrogoti se kroz drugu polovicu 5. stoljeća sukobljavaju sa Sjevima, Skirima, Sarmatima, Gepidima i Rugijcima. Porazivši sve navedene narode potvrđuju svoju vlast na prostoru srednjeg Dunava.⁷ Prodor novih naroda ostavlja iza sebe uništavanje naselja i u to vrijeme dolazi do raseljavanja stanovništva. *Cibalae* u tom periodu bivaju uništeni i spaljeni te, iako su obnovljeni, nikada više nisu postigli utjecaj koji su imali prije prodora novih naroda.⁸ Ostrogoti se 473. godine odlučuju na odlazak iz Panonije, uslijed manjka resursa.⁹ Ovaj razvoj događaja iskorištavaju Gepidi te se naseljavaju na područja koja su iza sebe ostavili

⁵ I. ISKRA-JANOŠIĆ, 2002, 60-63.

⁶ H. GRAČANIN, 2011, 69-76.

⁷ H. GRAČANIN, 2011, 77-85.

⁸ M. DIZDAR, 2002, 65.

⁹ H. GRAČANIN, 2011, 86.

Ostrogoti i time postaju carski saveznici. *Cibalae* u ovom periodu postaju jedno od njihovih glavnih središta, a na lokalitetu *Tržnica* pronađene su veće količine gepidske žigosane keramike s motivima rombova i kružića što ukazuje na potencijalno naselje na ovom području. Uz to je na 11 lokacija locirano 46 gepidskih grobova sa sekundarno iskorištenom rimskom opekom te su pronađeni slučajni nalazi brončane fibule i jednodijelne kopče. U grobovima su pronađeni ukrasni dijelovi nošnje, nakit te predmeti koji su se koristili u svakodnevnom životu, poput koštanih češljeva i željeznih noževa.¹⁰ Ostrogoti se, pod vodstvom Teodorika, ponovno vraćaju u južnu Panoniju 488. godine, čime dolazi do sukoba Gepida i Ostrogota. U spomenutom sukobu Gepidi su uspjeli zadržati svoje kraljevstvo, no rat između ova dva naroda će potrajati te rezultirati gepidskim priznavanjem ostrogotske vlasti. *Cibalae* su u periodu drugog prodora Ostrogota bili jedno od njihovih uporišta, na što upućuju nalazi novca. Smrću Teodorika 526. godine, na povijesnoj pozornici ovog područja pojavljuju se Langobardi.¹¹

Nestankom ostrogotske prevlasti u Panoniji, Gepidi ponovno jačaju, a Rimsko Carstvo raskida savez s njima. No Justinijan je 540. godine uvidio da je pakt s Gepidima nužan za obranu carstva i ponovno obnavlja savez dajući Gepidima još veće područje vlasti. Unatoč obnovljenom savezu, Justinijan isti sklapa s Langobardima oko 547. godine. Langobardska materijalna kultura zabilježena je na području Cibala (nalaz rovašene srebrne, pozlaćene S-fibule¹²) te se pretpostavlja kako je njihov cilj bio zauzeti gradove i utvrde koji će poslužiti u vojnim sukobima s Gepidima, ali i Francima. Sredinom 6. stoljeća dolazi do više sukoba koji prerastaju u rat između Gepida i Langobarda, od kojih se jedna bitka vjerojatno odvila u blizini Cibala, kako to navodi Pavao Đakon te dolazi do izmjene vlasti. Ovim povodom Gepidi su se možda morali odreći Cibala, koje bi preuzeli Langobardi. Nakon neuspjelog primirja između Gepida i Langobarda, potonji stupaju u savez s Avarima te zajedno uništavaju gepidsku državu 567. godine. Nakon sukoba Langobardi napuštaju ovo područje jer ga nisu htjeli dijeliti sa svojim saveznicima Avarima te se okreću Italiji 568. godine.¹³

Odmah nakon uklanjanja Gepida Avari pokušavaju osvojiti Sirmij, no u tom pokušaju nisu bili uspješni. U pregovorima koji su pokrenuti nakon ovog događaja Avari su od cara Tiberija dobili

¹⁰ M. DIZDAR, 2002, 66.

¹¹ H. GRAČANIN, 2011, 86-102.

¹² M. DIZDAR, 2002, 68.

¹³ H. GRAČANIN, 2011, 102-117.

pravo naseljavanja na rimskom teritoriju, što im je osiguralo status carskih saveznika 574. godine. U godinama nakon primirja, Avari su Rimskom Carstvu pomagali u obrani od prodora Slavena koji su svoju seobu u Panoniju vjerojatno započeli sredinom 6. stoljeća. No mir nije dugo potrajao te Avari 579. godine ponovno započinju opsadu Sirmija. Do kraja 6. stoljeća Avari preuzimaju prevlast nad cijelom južnom Panonijom osvojivši naposljetku Sirmij 582. godine. Avari osnivaju dva Kaganata u periodu od 582. do 796. godine. U posljednjim godinama 6. stoljeća Avari pustoše i provaljuju u Dalmaciju, nakon čega se ponovno sklapa kratkotrajan mir između Avara i Rimskog Carstva. No već u prvoj polovici 7. stoljeća dolazi do previranja unutar Avarskog Kaganata nakon gubitka u sukobu kod Konstantinopola 626. godine, koji se kasnije očituju osamostaljenjem jedne skupine Bugara i Slavena. U ovom periodu dolazi do naseljavanja Hrvata i Srba na područje Rimskog Carstva. Dodatnu komplikaciju donio je ustanak potomaka bizantskih zarobljenika koji su se kroz godine izmješali s drugim narodima pod avarskom vlašću, ali su zadržali kršćansku vjeroispovijest. Ustanak je predvodio poglavar Kuver, izbio je vjerojatno pred kraj 7. stoljeća i bio je uspješan u smislu da su pobunjenici uspjeli pobjeći te su se naselili na području Makedonije. Odgovor na ova zbivanja očituje se kroz prelazak avarskog stanovništva na sjedilački način života i prelazak na poljoprivredu i stočarstvo. Upravo iz ovog razdoblja na lokalitetima spomenutim u ovom radu imamo dokaze o avarskom utjecaju. Naselja, a posljednično i groblja, u tom se periodu smještaju na strateške položaje uz ključne prometnice, a važno je naglasiti da Avari i Slaveni tada žive u suživotu. No ovaj suživot ne uključuje nužno i ravnopravnost jer su Slaveni podčinjeni Avarima koji njihovom ratničkom sloju ne dopuštaju pretjerani razvoj. Dokaze o suživotu ova dva naroda imamo na lokalitetima Vinkovci, Privlaka i Stari Jankovci. Naposljetku, Avari nisu mogli spriječiti proces slavenizacije koji ih je zahvatio, a u korist im nije išlo opadanje broja stanovništva te sukobi s Franačkom.¹⁴

U spomenutom periodu na područje grada Vinkovaca dolaze novi slavenski narodi te započinje nova epoha života naselja. Iz ovog perioda vrlo nam je bitan pronalazak incineracijskog groblja na položaju Duga ulica 99 iz kraja 7./početka 8. stoljeća¹⁵, no i novijeg pronalaska avarskih grobova iz 2020. godine na području Rimokatoličkog groblja koji su smješteni u prijelaz iz 7. u 8. stoljeće. Tijekom istraživanja spomenutog Rimokatoličkog groblja pronađen je ukop konja i muškarca koji

¹⁴ H. GRAČANIN, 2011, 119-145.

¹⁵ M. DIZDAR, 2002, 68-69.

je, nažalost, opljačkan, no konjska oprema, odnosno sedlo, istaknuto je kao iznimno bitan nalaz.¹⁶ Ovom periodu također pripadaju nalazi ulomka keramičkog lonca s položaja Glagoljaška ulica 23, brončane naušnice s privjeskom s položaja “Tržnica” te pozlaćenog jezičca tipa Blatnica s položaja Meraja.¹⁷

Avarski Kaganat doživio je svoj krah u prijelazu iz 8. na 9. stoljeće prilikom sukoba s Francima. Sukob Avara s Franačkom počinje pred kraj 8. stoljeća, a prvi ustanak odvio se 788. godine, za vrijeme vladavine Karla Velikog. U tom periodu Avari pokreću dva napada, no oba su neuspješna. Avarski poraz nije označio kraj konflikta, već zapravo sami početak dugogodišnjih i razornih sukoba. Nakon kratkotrajnog zatišja, 791. godine započinje osmogodišnji rat, no zapravo je okončan tek potpunim slomom avarske države. Karlo Veliki, zajedno sa svojim sinom Pipinom, koristi sve moguće prednosti terena, pa se tako ratuje i riječnim putevima Dunava, Drave i Save. Avarska strategija ratovanja protiv Franačke uključuje izbjegavanje izravnih sukoba s objektivno većom i superiornijom franačkom vojskom, što im daje dovoljno vremena da se oporave u logističkom smislu.¹⁸ No 796. godine dolazi do pljačke i potpunog uništavanja avarskog glavnog tabora, odnosno hringa, koji je bio smješten negdje između Dunava i Tise te mu se točna lokacija ne zna.¹⁹ Rat je prouzročio kompletan hijatus određenih prostora pa je posljedica toga naseljavanje novog stanovništva, u ovom slučaju Slavena. Upravo ova previranja, po nekim mišljenjima, dovela su do stvaranja uvjeta u kojima su Hrvati kao ratnički narod došli na područje južnih dijelova nekadašnjeg Avarskog Kaganata. Je li dio Hrvata izravno sudjelovao u sukobima s Avarskim Kaganatom na strani Franačke teško je sa sigurnošću zaključiti, no poprilična količina franačkog oružja na našim prostorima upućuje na ovaj zaključak.²⁰ Posljednja odupiranja avarskih vođa slomljena su 803. godine. Te godine bugarski kan s brojnom vojskom napada Avare, a panonski Avari se povinuju Karlu Velikom. Prostor pokorenog Avarskog Kaganata dijeli se u dva dijela, jedan dio pripojen je Istočnom Franačkom Carstvu, a drugi Bugarskom Kaganatu. Na spomenute prostore naseljavaju se novi narodi koji uključuju Bugare, Slavene i Franke.²¹ Potvrda o ovom

¹⁶ GRAD VINKOVCI, 2020.

¹⁷ M. DIZDAR, 2002, 71.

¹⁸ M. ANČIĆ, 2000, 73-75, 78, 79.

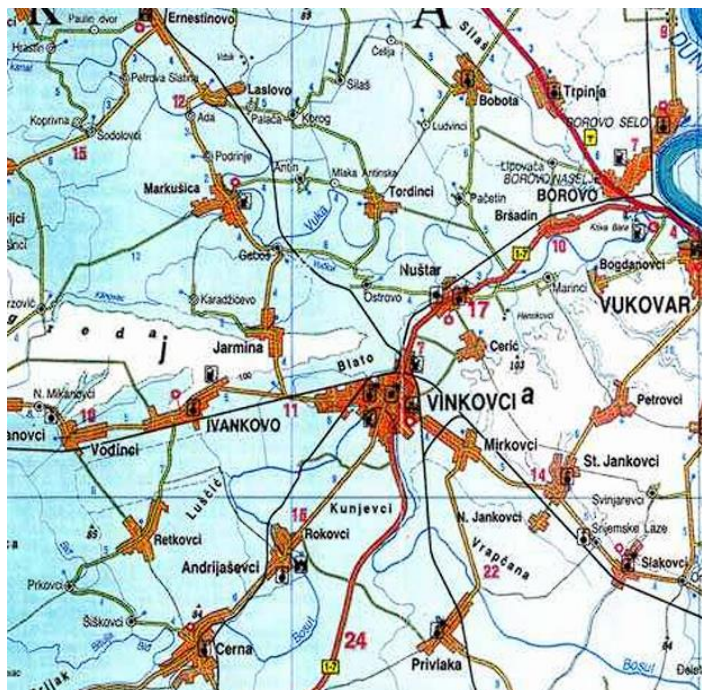
¹⁹ H. GRAČANIN, 2011, 152-153.

²⁰ M. ANČIĆ, 2000, 73-75, 78, 79.

²¹ Ž. TOMIČIĆ, 2000, 152-153.

novom migracijskom valu očituje se i na grobljima, gdje se napušta običaj prilaganja hrane u grobovima, a započinje praksa prilaganja karolinškog oružja.²²

U periodu 9. stoljeća na ovom se području javlja bjelobrdaska kultura, a od oko 1000. godine na području grada Vinkovaca započinje period neprekinute naseljenosti koji traje do danas.²³

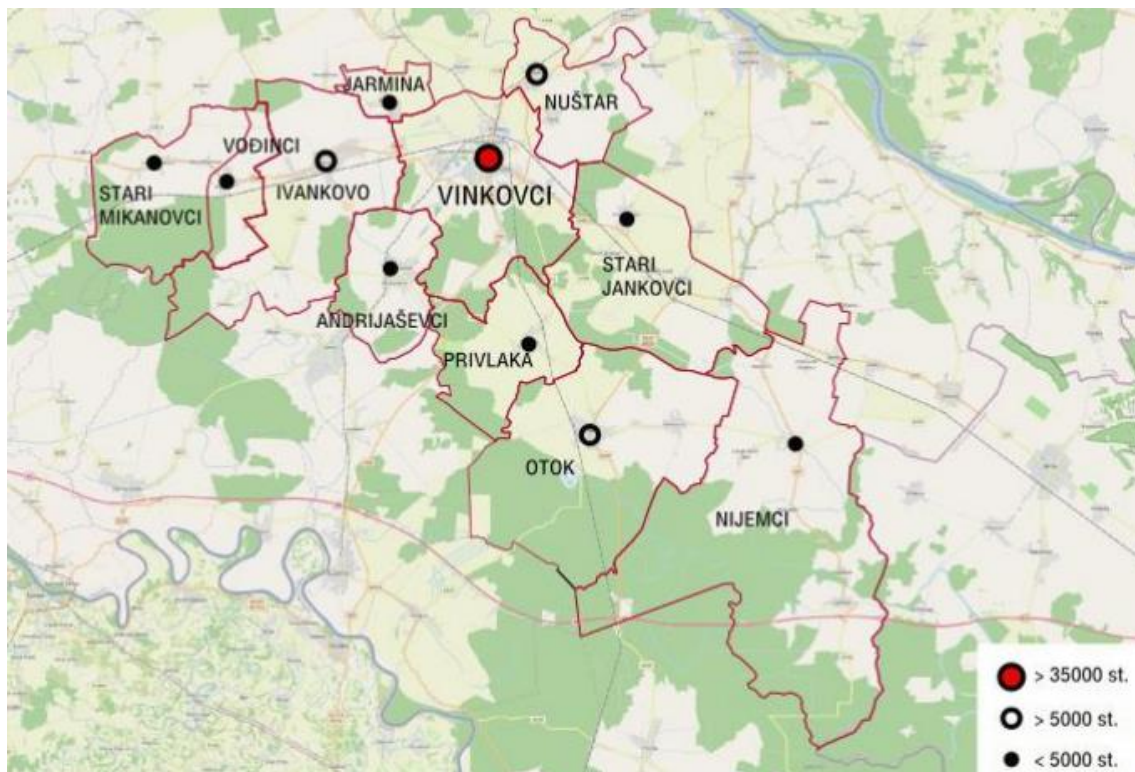
Slika 1. Vinkovci i okolica. (S. ANDRIĆ, 2007, 146.)

Slika 2. Europa u periodu Drugog Avarskog Kaganata. (L. JURAKIĆ, 2021, 34.)

²² Ž. TOMIČIĆ, 2000, 155-156.

²³ M. DIZDAR, 2002, 71.

Slika 3. Naselja u kojima se nalaze lokaliteti navedeni u radu u odnosu na Vinkovce. (<https://mikanovci.hr/wp-content/uploads/2020/11/3.-tocka-dnevnog-reda-Prijedlog-obuhvata-UPVK-16112020.pdf>, 2020, 9.)

3. Andrijaševci

Andrijaševci²⁴ se nalaze na lijevoj strani Bosuta, na relaciji Vinkovci-Županja. Andrijaševce od susjednog sela Rokovci dijeli rijeka Bosut, odnosno most, i usko su povezani kroz povijest.²⁵

3.1 Gornje njive

Ovaj se lokalitet smjestio neposredno uz rijeku Bosut, na desnoj strani, te ujedno prati sami tok rijeke u smjeru sjever-jug, a nalazi se sjeverozapadno od Andrijaševaca. Na ovom su lokalitetu nekoliko puta izvršena rekognosciranja, a nalazi koji se dovode u vezu s Avarima pronađeni su 2016. godine.

Radi se o dijelu lijevanog brončanog jezičca koji je bio smješten na sporednom remenu pa je određeno kako pripada drugoj polovici 8. stoljeća. Lokalitet do ovog otkrića nije bio smatran avarodobnim, a na njemu su uočeni površinski nalazi iz mlađeg željeznog, rimskog i kasnosrednjovjekovnog perioda.²⁶

3.2 Lončarski poloj

Lončarski poloj smješten je jugoistočno od Andrijaševaca, na lijevoj strani Bosuta. Na lokalitetu je izvršeno rekognosciranje 2018. godine. Treba istaknuti da je lokalitet pretežito antički na što upućuju površinski nalazi, no pronađeno je i nekoliko avarodobnih nalaza. Radi se o dvama ulomcima brončanih jezičaka sa sporednog remenja koji su smješteni u period prve polovine 8. stoljeća.²⁷

²⁴ Za avarodobne nalaze s navedenih lokaliteta nisam bila u mogućnosti pronaći slike. Nalazi s ovih lokaliteta uglavnom se pripisuju drugim povijesnim epohama.

²⁵ ANDRIJAŠEVCI, 2024.

²⁶ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 58.

²⁷ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 58.

Slika 4. Smještaj Lončarskog poloja u odnosu na Andrijaševce. (<https://mapcarta.com/18833246>, 14.10.2024.)

4. Jarmina

Jarmina se nalazi u sjeverozapadnom dijelu Vukovarsko-srijemske županije te graniči s općinama Markušica, Ivankovo i gradom Vinkovcima na jugu.²⁸

4.1 Ciglana

Prostor ovog lokaliteta u 20. stoljeću je upotrebljavan u svrhu vađenja gline, a nalazi se u zapadnom dijelu sela. Naime, prilikom iskopavanja gline sredinom 20. stoljeća radnici su naišli na nekoliko kosturnih grobova koji su tom prilikom nehotice uništeni, a u profilu terena su uočene jame povezane s prapovijesnim periodom. U Gradski muzej Vinkovci tako su dopremljena dva lonca iz uništenih grobova za koje se procjenjuje da ih je bilo najmanje pet.²⁹ Jedan keramički lonac prema K. Filipcu ima velike sličnosti s keramikom avarsko-slavenskog perioda diljem Panonske nizine. Zahvaljujući ovim analogijama lonac je smješten u period 8. i 9. stoljeća.³⁰ Na terenu je izvršeno rekognosciranje 2006. godine, no prostor je u međuvremenu pretvoren u nogometno igralište. Lokalitet je datiran u 8. stoljeće, no nije se vodio kao avarodobni.³¹

Slika 5. Keramički lonac smješten u period 8. i 9. stoljeća. (K. FILIPEC, 2010, 259.)

²⁸ JARMINA, 2024.

²⁹ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 63.

³⁰ K. FILIPEC, 2010, 262-264.

³¹ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 63.

5. Mirkovci

Mirkovci³² se nalaze jugoistočno od grada Vinkovaca, odnosno iza željezničke pruge na izlazu iz grada.³³

5.1 Malat

Lokalitet Malat je smješten neposredno uz crkvu Sv. Panteleimona i uz cestu koja iz Vinkovaca vodi prema Tovarniku. Na lokalitetu su uočeni nalazi koji se mogu datirati od mlađeg kamenog doba pa sve do novog vijeka, iako se naglasak daje na prapovijesni karakter. Po opsegu nalaza jasno je kako lokalitet treba još istraživati.

U drugu polovinu 8. stoljeća smješteni su nalazi okova pojasne kopče, jezičca sporednog remena načinjenog od bronce te dva ulomka brončanih lunulastih naušnica.³⁴

³² Za avarodobne nalaze s navedenog lokaliteta nisam bila u mogućnosti pronaći slike. Nalazi s ovog lokaliteta uglavnom se pripisuju drugim povijesnim epohama.

³³ MIRKOVCI, 2024.

³⁴ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 65.

6. Nuštar

Općina Nuštar nalazi se između Vinkovaca i Vukovara, a sastoji se od naselja Nuštra, Cerića i Marinaca. Nuštar je najveće naselje općine.³⁵

6.1 Dvorac

Lokalitet Dvorac Khuen-Belasi³⁶ smješten je u južnom dijelu sela Nuštra. Naziv je dobio po skupu zgrada koje se nalaze u neposrednoj blizini, a bile su u vlasništvu obitelji Khuen-Belasi. Lokalitet je otkriven tijekom građevinskih radova za potrebe izrade nogometnog igrališta. Prilikom izvođenja radova oštećeno je sedam grobova, ali je dio materijala spašen. Zaštitno istraživanje provedeno je 2011. godine i istraženo je 196 grobova.³⁷

Ukupno su pronađena 64 muška, 43 ženska i 45 dječja groba. U ostatku grobova pokojnicima nije bilo u mogućnosti odrediti spol i dob ili kosti uopće nisu sačuvane. Na lokalitetu su pronađena četiri višestruka ukopa. Pokojnici su uglavnom položeni na leđa.³⁸ Grobovi se pružaju u smjeru zapad–istok, te je pronađeno 10 redova bez preslojavanja. Grobovi su na ovom lokalitetu pravokutnog oblika, a u nekima od njih zapaženi su mogući ostaci drvenih konstrukcija. Svi su pokojnici polagani u odjeći, a prilozi se razlikuju po spolu. Tako u muškim grobovima uz odjeću i nakit pronalazimo oružje i oruđe, a u ženskim oruđe, na primjer pršljence za tkanje i koštane iglenice. U većini grobova, bez obzira na spol i dob, polagana je keramika i životinjske kosti, a takvi se nalazi uglavnom uočavaju kraj nogu pokojnika.³⁹

Pojasne garniture su pretežito polagane u muškim i dječjim grobovima, ukupno ih je pronađeno 26. Noževi su pronađeni u otprilike 100 grobova.⁴⁰

³⁵ NUŠTAR, 2024.

³⁶ U fusnotama, na određenim mjestima, navedena je velika količina stranica. U doktoratu kolegice Anite Rapan Papeša svaki je grob opisan zasebno te su navedeni podaci o načinu ukopa, dužini i položaju kostura te grobne rake, kao i svi prilozi. Navedene su sve stranice jer sam sa svake bilježila i skupljala podatke kako bih napravila sažetak pronađenog materijala. Ista će se stvar primjetiti u obradi groblja Stari Jankovci-Gatina i Privlaka-Gole njive.

³⁷ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 65.

³⁸ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 65-104.

³⁹ A. RAPAN-PAPEŠA, 2016, 24.

⁴⁰ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 65-104.

Keramika je poprilično zastupljena, pronađena je u 141 grobu. Većina posuda priložena je uz noge pokojnika. Po funkcionalnosti, najzastupljenija keramička forma na lokalitetu je lonac. Lonci su rađeni na tri moguća načina. Prvi je oblikovanje rukom. U tom slučaju je glina nepročišćena s krupnijim primjesama i može se uočiti da nije dobro pečena. Dolazi u skoro svim bojama, ali je poprilično loše kvalitete i nema ukrašavanja. Takvi se lonci smatraju „karakterističnom grobnom keramikom”. Zatim imamo oblikovanje na sporom lončarskom kolu. Keramika je pročišćena te uglavnom dobro pečena. Može se pronaći primjeraka u svim nijansama, no u ovom slučaju keramika tamnije boje je kvalitetnija i s manje primjesa. Posljednja kategorija je keramika načinjena na brzom lonačarskom kolu. Na lokalitetu je pronađeno ukupno osam primjeraka ovog tipa. Ova se keramika još naziva i žuta keramika, a specifična je po tome što se pronalazi u Karpatskoj kotlini te ju se veže isključivo uz kasnoavarodobna groblja. Ovaj tip posuda je vrlo kvalitetan, stijenke su tanke, a ukrašavanje se očituje kroz uzorke valovnica ili naslikane motive flore i faune. Deset potpuno različitih posuda poslano je na mikroarheobotaničku analizu u Mađarsku, od kojih je unutar četiri primjerka zapaženo prisustvo žitarica, odnosno kaše koja se radila od njih. Smatra se kako je u loncima uz to pohranjivana i hrana životinjskog porijekla, na primjer juha ili varivo.⁴¹

Životinjske kosti pronađene su u oko 100 grobova. Prilaže se uglavnom jedna uz pokojnika, pretežito uz noge. Najzastupljenije su kosti goveda, pogotovo kosti stopala, zatim ptica i malih preživača. U malim količinama su pronađene kosti psa, svinje i jelena/srne. Kostii životinja u grobovima mogu biti protumačene kao hrana za pokojnika, žrtva ili ostatak pogrebne gozbe. Nuštar je vrlo zanimljiv lokalitet jer je na njemu pronađeno poprilično puno petnih kostiju goveda koje se u ovom slučaju ne bi trebale protumačiti kao hrana, nego možda kao žrtva ili imaju sasvim novu simboličku vrijednost.⁴²

Karičice i pređice su također zastupljene. Naušnice su pronađene u 50 grobova, perlice u otprilike 40, a u manjem broju grobova pronađeno je prstenje, narukvice i ogrlice.

⁴¹ A. RAPAN-PAPEŠA, 2016, 24-32.

⁴² Z. PREMUŽIĆ et al., 2016, 42-47.

Posebniji nalazi s nekropole uključuju nalaz pincete, rimskog novca te ulomaka pancirne košulje. Tu se također i nalazi strelica, alatki, čekića, sjekire, kremena, kresiva, dvije fibule te praporaca. Navedeni predmeti nađeni su uglavnom u svega par primjeraka na prostoru cijele nekropole.⁴³

Na dijelu metalnih predmeta provedena je restauracija. Najviše metalnih predmeta je od bakrene slitine, zatim slijede željezni predmeti (noževi), a oni načinjeni od plemenitih metala i olova su rijetki. Po broju, najzastupljeniji su dijelovi avarskih pojasnih garnitura, odnosno jezičci, okovi i kopče. Uz to, u povećem broju, pronađen je nakit poput naušnica, prstenja i narukvica, a izrađivani su od bakrene slitine i pozlaćenog srebra. Na ostacima jedne pojasne garniture uočeni su tragovi plave boje, odnosno azurita. Dijelovi nošnje poput jezičaka, kopči i aplikacija su izuzetno kvalitetno načinjeni, uglavnom lijevanjem, i ukrašeni životinjskim i biljnim motivima. Uz ostatke boje na nekim je predmetima uočeno namjerno izazivanje patine i pozlata.⁴⁴ U sedam grobova pronađeni su vrlo skromni ostatci tkanine, a smatra se kako su ostali očuvani upravo zbog blizine metala. Tkanina je jednake kvalitete i vrste tkanja. Tkanina u grobovima dio je odjeće u kojoj je pokojnik pokopan, ali može upućivati i na umatanje tijela ili nekog predmeta.⁴⁵

Na lokalitetu su, unutar 34 groba, pronađeni pršljenci, njih ukupno 36. Oni se u većini slučajeva nalaze unutar ženskih grobova, a imaju i cijeli niz simboličnih značenja vezanih uz sebe. Na lokalitetu su pronađena 33 glinena i tri olovna pršljenka. Najviše ih je pronađeno u ženskim grobovima te se uglavnom povezuju sa zrelim, odraslim ženama (22), četiri u dječjim i jedan u muškom grobu. Za sedam preostalih grobova nije se mogao odrediti spol. Pršljenci su najčešće polagani oko zdjelice i natkoljenica ili uz ruke i šake. U Nuštru su izdvojena dva glavna oblika, bikonični i okrugli, od toga su neki ukrašavani pretežito plitkim crtama. Keramički su načinjeni od dobro pročišćene i kvalitetne gline s dodatkom pijeska te se u dosta nuštarskih primjeraka može primjetiti izlizanost nastala dugotrajnim korištenjem predmeta. U tri bogatija ženska groba pronađena su tri primjerka olovnih pršljenaka koji možda predstavljaju povlašteni status u društvu.⁴⁶

Na lokalitetu je pronađeno sedam koštanih iglenica, predmeta unutar kojih se čuvaju željezne igle. Nalazi iglenica na našim su prostorima specifični u periodu doseljavanja slavenskih i avarskih

⁴³ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 65-104.

⁴⁴ M. GOLUBIĆ, 2015, 201-206.

⁴⁵ A. RAPAN-PAPEŠA, K. GROMER, 2015, 57., 68.-73.

⁴⁶ A. RAPAN-PAPEŠA, 2014, 159-180.

plemena te u razvijenom srednjem vijeku nestaju. Najčešće se nalaze u ženskim grobovima. Najbitnije je da su načinjene od šuplje kosti, u Nuštru uglavnom od kože ili ovce, a mogu i ne moraju biti ukrašene pretežno urezivanjem geometrijskih motiva. Dijele se na okrugle i četvrtaste. U Nuštru su pronađene pokojnicama na prsima ili trbuhu. Uz iglenice pronađena su dva koštana recipijenta u dva muška groba kod zdjelice pokojnika.⁴⁷

U grobovima 4 i 5 pronađeni su ukopi konja i muškarca. Kostii su u navedenim grobovima izmiješane pa je teško pretpostaviti točan položaj ukopa i nalaza. U grobu 5 uz muškarca su pronađeni dijelovi pojasne garniture.⁴⁸

Smatra se kako je na lokalitetu mirnim načinom života živjela manja zajednica, na kostima nema ostataka nasilnih ozljeda. Na dječjim kosturima je u velikom postotku uočena *Cribra orbitalia* koja nastaje zbog anemije ili bolesti u djetinjstvu, a očituje se šupljikavim promjenama na očnicama. Odrasli žitelji Nuštra u ovom periodu imali su promjene na području zglobova dugih kostiju i kralježnice što upućuje na težak fizički rad povezan sa svakodnevnim životom. Na lokalitetu je uočen jedan primjer trepanacije, izvedena je uspješno na muškoj osobi⁴⁹ Arheobotaničkom analizom zaključeno je da su, uz stočarstvo, uzgajali proso, pšenicu, raž i ječam. Proso se smatra, zajedno s klipastim muharom, žitaricom koju su Avari u počecima najviše uzgajali jer je ova biljna kultura mogla podržati polumobilni način života. U kasnijim fazama se pojavljuje uzgoj pšenice i ječma što ukazuje na dugotrajnije naseljavanje određenog područja.⁵⁰

⁴⁷ A. RAPAN-PAPEŠA, 2017, 107-110.

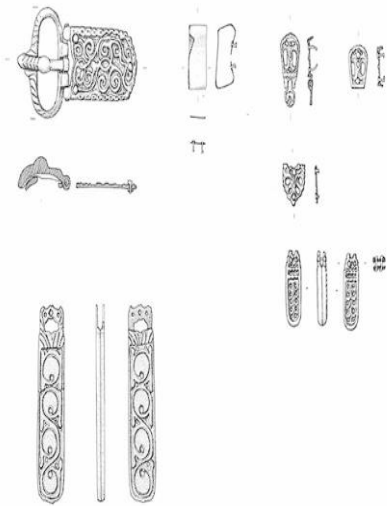
⁴⁸ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 66.

⁴⁹ Z. PREMUŽIĆ et al., 2017, 117-121.

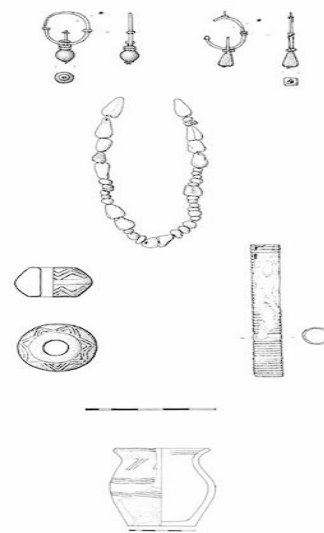
⁵⁰ A. RAPAN-PAPEŠA, et al., 2015, 278-288.

Slika 6. Istražen lokalitet slikan iz zraka. (A. RAPAN-PAPEŠA, 2015, 54.)

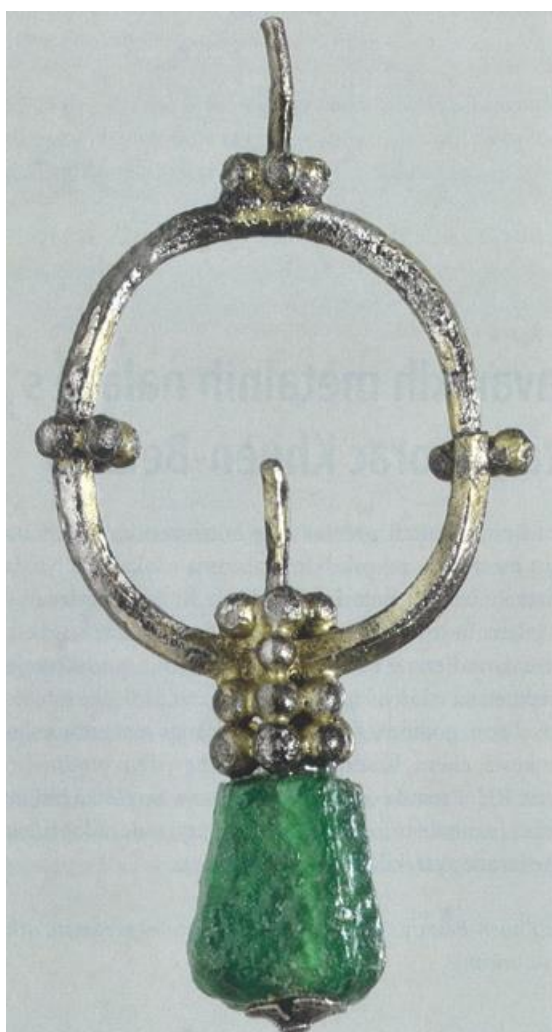
Slika 7. Primjer nalaza u muškim grobovima. (A. RAPAN-PAPEŠA, 2015, 55.)

Slika 8. Primjer nalaza u ženskim grobovima. (A. RAPAN-PAPEŠA, 2015, 56.)

Slika 9. Glavni pojasni jezičac nakon restauracije, načinje od pozlaćene bronce. (M. GOLUBIĆ, 2013, 205.)

Slika 10. Naušnica načinjena od srebra i stakla, nakon restauracije. Jedan od najljepših primjeraka naušnica s lokaliteta. (M. GOLUBIĆ, 2013, 202.)

6.2 Rimski most

Rimski most smješten je uz rijeku Vuku, a naziv je dobio po potencijalno mogućim ostacima rimskog mosta koji se nalazio na potezu ceste između Cibala (Vinkovci) i Murse (Osijek). Naime, u periodu niskog vodostaja u vodi su vidljivi drveni piloni, a na kopnu ima nalaza iz rimskog doba.

Na ovom je lokalitetu pronađena nepotpuna pojasna garnitura koju čine ulomci brončanog lijevanog jezičca s glavnog i sporednog remena i pet brončanih okova glavnog te tri sporednog remena, a datirani su u drugu polovicu 8. stoljeća.⁵¹

6.3 Žankovac

Žankovac se kao lokalitet spominje od 1977. godine kada je pronađen zidani rimski grob bez nalaza, a pretpostavka je kako se u okolici nalazi villa rustica. Nalazi povezani uz Avare datirani su u prvu polovicu 8. stoljeća, a čini ih ulomak brončanog jezičca sa sporednog remena te okov koji se nalazio na glavnom remenu, također načinjen od bronce.⁵²

⁵¹ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 104.

⁵² A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 104-105.

7. Privlaka

Privlaka je istoimeno naselje i općina, a nalazi se oko 20 km od Vinkovaca.⁵³

7.1 Gole njive

Lokalitet Gole njive nalazi se u podnožju višestruke prapovijesne Gradine te se radi o ranosrednjovjekovnom groblju koje nije u potpunosti istraženo. Lokalitet, zapravo katastarski, pripada općini Stari Jankovci, no u literaturi je povezan s Privlakom jer je to najbliže naselje. Gole Njive smještene su na lijevoj strani Bosuta, u ravnici koja prati obalu u smjeru sjeverozapad-jugoistok.⁵⁴ Provedeno je nekoliko istraživačkih kampanja. Godine 1972., prilikom radova na iskopavanju kanala devastirano je devet grobova, a inventar je spašen iz dva. Godine 1973. počinje prva istraživačka kampanja i tijekom nje pronađena su 53 groba, spolovi su jednako zastupljeni.⁵⁵ U idućoj kampanji, 1976. godine pronađena su još 94 groba⁵⁶, a tijekom 1979. i 1980. godine preostala 83 groba, ukupno njih 230.⁵⁷ Na lokalitetu su do sada određene sve granice rasprostiranja, osim istočne. Grobovi nemaju grobnu arhitekturu, uglavnom su četvrtastog oblika uz blago zaobljene rubove te su pretežito orijentirani u smjeru jugoistok-sjeverozapad. Gole njive prepoznate su kao avarodobni lokalitet u 20. stoljeću, a datiran je u 8. stoljeće.⁵⁸

Ukupno je pronađeno 70 muških, 66 ženskih, 51 dječji grob, a u njih 37 nisu pronađene kosti ili im se ne može odrediti spol i dob. Također je pronađeno šest dvojnih ukopa. Većina pokojnika položena je na leđa.⁵⁹

U sedam muških grobova pronađene su pojasne garniture. Noževi su pronađeni u 70-ak grobova.⁶⁰ Keramika na ovom lokalitetu nije zastupljena, što je neuobičajno, ima je u svega 15-ak grobova.

⁵³ PRIVLAKA, 2024.

⁵⁴ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 112.

⁵⁵ M. ŠMALCELJ, 1973, 117-118.

⁵⁶ M. ŠMALCELJ, 1976, 127.

⁵⁷ M. ŠMALCELJ, 1981, 143.

⁵⁸ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 112.

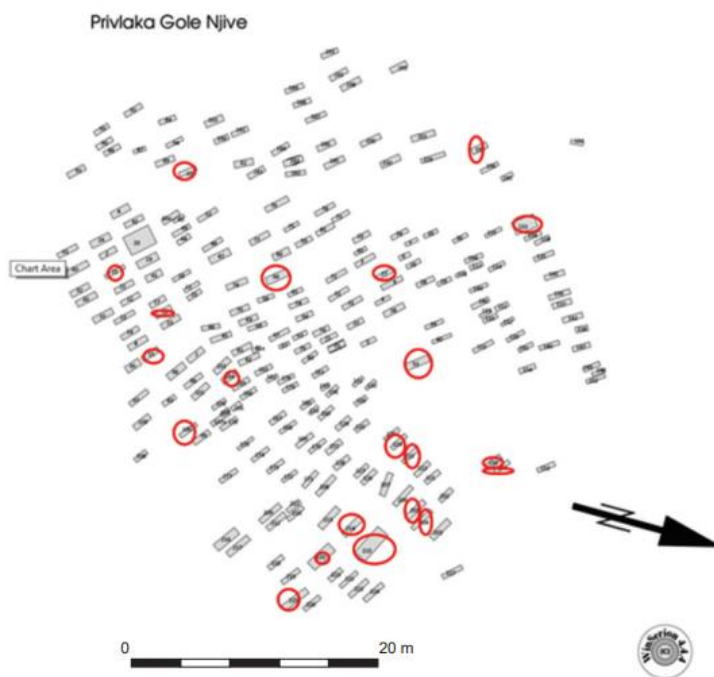
⁵⁹ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 112-138.

⁶⁰ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 112-138.

Pronađeno je sedam posuda, a lonac iz muškog groba 28 izdvaja se zbog svog odstupanja u izradi i dekoraciji.⁶¹

Karičice (oko 50 grobova) i pređice (oko 60 grobova) pronađene su u dobrom dijelu grobova, a podjednako su zastupljene u oba spola. U otprilike 30 grobova pronađene su naušnice, isto toliko grobova ima nalaze perla, pretežito od staklene paste i ogrlica. Kostii različitih životinja priložene su u ukupno 38 grobova. Na lokalitetu su u manjim količinama pronađena kresiva, kremenje, strelice, karike, pršljenci i prstenje te ljuske jajeta. Istaknutiji su nalazi torkvesa iz dva groba, jednog ženskog i dječjeg, rimsko staklo pronađeno je također u dva groba. U grobovima je pronađen po jedan primjerak koplja, sjekire, brusa, britve, šila, fibule, praporca, pozlaćenog dugmeta i novca.⁶²

U grobu 215 pronađen je ukop konja i muškarca. Uz konja, koji se nalazi lijevo od pokojnika, pronađeni su stremeni, žvale, pređica sedla, ali i oglavlje s falerama, koje je bogato ukrašeno i načinjeno od željeza i pozlaćene bronce.⁶³ Pokojnik je uz sebe imao pojasnu garnituru i nož.⁶⁴

Slika 11. Rasprostiranje groblja. (P. ŠMALCELJ-NOVAKOVIĆ et al., 2023, 5.)

⁶¹ M. ŠMALCELJ, 1973, 119.

⁶² A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 112-138.

⁶³ M. ŠMALCELJ, 1981, 144.

⁶⁴ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 136-137.

7.2 Rudina Selišće

Lokalitet Rudina Selišće smješten je južno od Privlake te ima ostatke antičkih i srednjovjekovnih nalaza. Godine 2017. izvršeno je rekognosciranje od strane Gradskog muzeja Vinkovci prilikom čega je lokalitet i otkriven. Od avarodobnih nalaza su pronađena dva cijela jezičca te dva ulomka jezičaka, a svi pripadaju sporednom remenju te su načinjena od bronce. Uz to je pronađen brončani ulomak glavnog pojasnog jezičca, a lokalitet je smješten u sredinu 8. stoljeća.⁶⁵

7.3 Zakota

Zakota se nastavlja na spomenuti lokalitet Rudina Selišće, a nalazi se jugoistočno od Privlake. Od predmeta vezanih uz Avare pronađene su dvije naušnice lunulastog oblika, ulomak jezičca sa sporednog remena te ulomak okova glavnog remena. Lokalitet je smješten u treću četvrtinu 8. stoljeća.⁶⁶

⁶⁵ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 138.

⁶⁶ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 138-139.

8. Stari Jankovci

Općina Stari Jankovci nalazi se u samom središtu Vukovarsko-srijemske županije te graniči s općinama Nuštar, Bogdanovci, Tompojevci, Nijemci te gradom Vinkovcima na zapadu. Općina broji pet naselja: Stari Jankovci, Novi Jankovci, Slakovci, Orolik i Srijemske Laze.⁶⁷

8.1 Gatina

Lokalitet Gatina smješten je na obali istoimenog potoka na samom istoku Slavonije. Nalazište se smjestilo uz rub gliništa, a rasprostire se na dva uzvišenja, odnosno sastoji se od groblja i naselja.⁶⁸ Istraživanja su provođena u tri kampanje, 1978., 1986. i 1988. godine.⁶⁹ U prvoj sezoni pronađeno je 15 avarodobnih grobova, a neki su uništeni iskopavanjem gline.⁷⁰ U preostalim dvama sezonama ukupno je istraženo 37 i 36 grobova, ukupno 88. Na groblju nema arhitekture, a periferija nije najbolje određena i treba provesti dodatna istraživanja. Gotovo svi grobovi su orijentirani u smjeru zapad/sjeverozapad-istok/jugoistok. Od 20. stoljeća se vodi kao avarodobni lokalitet s datacijom u periodu od 680. do 750. godine.⁷¹

Ukupno je pronađen 21 muški grob, 22 ženska, 9 dječjih, a za 32 groba je bilo nemoguće odrediti spol i rod ili kosti uopće nisu sačuvane. O dva groba nema nikakvih podataka. Pronađen je samo jedan dvojni pokop, muškarca i žene. Većina pokojnika je položena na leđa, manji broj na trbuh.⁷²

Pojasne garniture pronađene su u pet grobova, četiri su načinjene od bronce, a ona iz groba 88 je srebrna. U 25 grobova su pronađeni noževi, nekad pokojnik uz sebe ima više od jednog primjerka.⁷³ Keramika je poprilično zastupljena, ulomci keramike i cijeli primjerci lonaca otkriveni su u oko 50 grobova, a uglavnom se radi o neukrašenim komadima načinjenim rukama ili na lončarskom kolu.⁷⁴ Karičice, pređice, perle i naušnice javljaju se u prosjeku u oko 15 grobova

⁶⁷ STARI JANKOVCI, 2024.

⁶⁸ K. FILIPEC, 2017, 77.

⁶⁹ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 142.

⁷⁰ M. ŠMALCELJ, 1981, 143.

⁷¹ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 142-143.

⁷² A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 142-153.

⁷³ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 142-153.

⁷⁴ M. ŠMALCELJ, 1981, 143.

za svaku kategoriju nalaza. Kostii različitih životinja su, isto kao i keramika, pronađene uz pokojnike svih spolova, u njih otprilike 40. Na groblju su u manjim količinama pronađene ljsuke jajeta, pršljenci, kopče, strelice, karike, prstenje, narukvice, ogrlice, torkves te praporci, potonje uglavnom sve po jedan ili dva nalaza.⁷⁵

U grobu 88 uz pokojnika je ukopan konj. Konj kao priloge ima srebrnu garnituru, žvale, stremene, pređice te su uz njega položeni koplje i sjekira. Muškarac od priloga također ima srebrnu pojasnu garnituru, željezni nož i mač te keramički lonac.⁷⁶

Otprilike 200 metara sjeverno od groblja nalazi se naselje Gatina, a istraživanja su provedena 1986. i 1988. godine. Istraživalo se na zemlji Mije Novića gdje su na dvije čestice otvorene dvije sonde 1988. godine. Istražena su tri objekta, odnosno zemunice i jama, no dokumentacija je poprilično nejasna i nedostatna, nema puno informacija o naselju. Arheološki materijal iz naselja pretežito dolazi upravo iz zemunica 1A i 1B te zemunice 2 ili “Nović” i jame 2. U blizini naselja nalazi se izvor vode i potok što izravno utječe na razvoj ratarstva i stočarstva, a položaj na blagom uzvišenju omogućuje dobar strateški položaj. Horizont naselja pripada u 7. i 8. stoljeće.⁷⁷

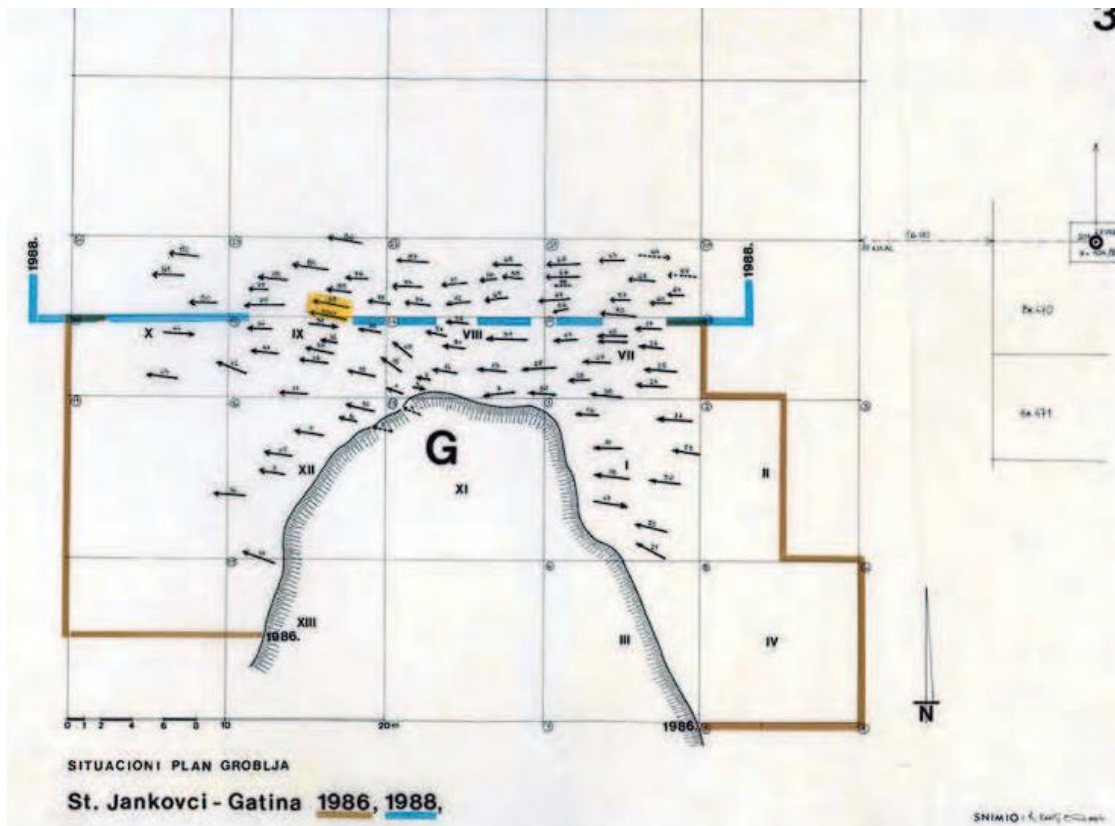
Keramika koja je pronađena unutar naselja uglavnom je ukrašavana kaneliranim horizontalnim linijama, valovnicama ili motivima dobivenim češljem te je pronađeno puno različitih oblika posuđa koji datiraju od 8. do 10. stoljeća. Keramika u naselju uglavnom je jednaka kao i na istoimenom groblju. Nalaz keramike unutar naselja dokaz je o nastavku života na ovom području i nakon prestanka postojanja Avarskog Kaganata.⁷⁸

⁷⁵ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 142-153.

⁷⁶ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 153.

⁷⁷ K. FILIPEC, 2017, 77-82.

⁷⁸ K. FILIPEC, 2017, 107.

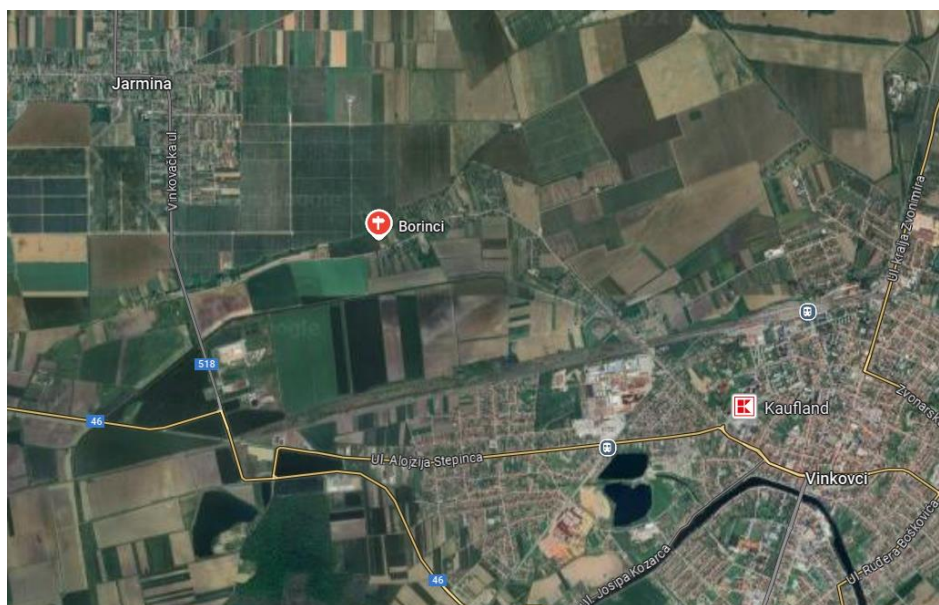
Slika 12. Tlocrt groblja na lokalitetu Gatina. (K. FILIPEC, 2017, 81.)

Slika 13. Izgled terena 1978. godine. (K. FILIPEC, 2017, 80.)

9. Vinkovačko Novo Selo

Vinkovačko Novo selo nalazi se u zapadnom dijelu grada Vinkovaca.

Slika 14. Položaj Borinaca u odnosu na Vinkovce i Jarminu.

(https://www.google.com/maps/search/borinci/@45.3021703,18.7672469,6598m/data=!3m1!1e3?entry=ttu&g_e_p=EgoyMDI0MTAwOS4wIKXMDSoASAFAQAw%3D%3D, 14.10.2024.)

9.1 Crkvište

Crkvište je lokalitet koji je smješten na plantaži Borinci i nalazi se sjeverno od Vinkovaca. Rekognosciranja terena su provedena više puta te su izvršena dva manja istraživanja. Lokalitet ima ostatke badenske i vučedolske kulture, antike, a prema Dimitrijeviću na ovom se području nalazi najveće groblje bjelobrdске kulture na prostoru bivše Jugoslavije.⁷⁹ Nažalost, Borinci su površinom poprilično velika plantaža, odnosno skup voćnjaka, a puno je toga uništeno zbog potreba sadnje.⁸⁰

Nalaze s ovog područja čini veći broj keramičkih posuda koje su načinjene na kolu. Nekoliko posuda koje se datira u period 8. i 9. stoljeća imaju sličnosti s posudama s lokaliteta Meraja i Duga

⁷⁹ S. DIMITRIJEVIĆ, 1979, 194-195.

⁸⁰ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 165.

ulica 99 u Vinkovcima.⁸¹ Za jednu keramičku posudu K. Filipec navodi kako u strukturi i obliku izrade ima sličnosti s avarodobnom keramikom iz 7. i 8. stoljeća, a veliku podudaranost ima s keramikom iz naselja Stari Jankovci-Gatina. Datirana je u 8. i 9. stoljeće.⁸² Uz to je pronađena jedna željezna strelica, a lokalitet je tek relativno nedavno opisan kao avarodobni.⁸³

Slika 15. Keramička posuda datirana u 8. i 9. stoljeće. (K. FILIPEC, 2010, 262.)

9.2 Lisičak

Lisičak je kao lokalitet smješten neposredno u blizini, odnosno ispod lokaliteta Crkvište te je moguće da su ova dva lokaliteta povezana. Na lokalitetu je uočena polovica brončanog lijevanog sporednog jezičca pojasa, a lokalitet je datiran u drugu polovicu 8. stoljeća.⁸⁴

⁸¹ K. FILIPEC, 2010, 264.

⁸² K. FILIPEC, 2010, 262-264.

⁸³ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 165.

⁸⁴ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 165.

9.3 Mokro polje

Mokro polje također se nalazi na Borincima, a avarodobnim nalazima je pripisan ulomak naušnice lunalastog oblika te okov sporednog remena, načinjen od bronce. Mokro polje datirano je u drugu polovicu 8. stoljeća.⁸⁵

9.4 Uz prugu

U jarku između pruge u smjeru Vinkovci-Brod i polja pronađen je cijeli keramički lonac i nekoliko ulomaka. Ovaj opisani prostor danas pripada Blatu, nalazi se neposredno uz Borinačku ulicu, a smješten je sjeverno od Vinkovaca. Od 20. stoljeća se ovaj lokalitet svrstava kao avarodobni, a datiran je u 8. stoljeće.⁸⁶

⁸⁵ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 165-166.

⁸⁶ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 164-165.

10. Vinkovci

Grad Vinkovci nalazi se na sjeveroistoku Hrvatske u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Kroz grad protječe rijeka Bosut. Zauzima područje od 102 805 hektara, a dobar dio brojke obuhvaćaju oranice i šume.⁸⁷

10.1 Duga ulica 99

U Dugoj ulici 99, u prostorima vrta pod vlasništvom Lovorka Mravunca, slučajno je 1996. godine pronađena posuda načinjena od keramike sa spaljenim ljudskim ostacima. Vlasnik je urnu darovao Gradskom muzeju u Vinkovcima, a prema iskazu, ista je bila pokrivena ulomkom rimske cigle. Godine 1996. arheolozi su izašli na teren, no tamo nije uočeno ništa.

Tek se sljedeće godine otvorila probna sonda. Tada je pronađena još jedna urna postavljena unutar grobne rake i pokrivena ulomkom opeke. Godine 1998. vlasnik ponovno nailazi na novu urnu pa su izvršena i zaštitna istraživanja. Pronađena je jama, a unutar nje nalazili su se spaljeni ljudski ostaci, zajedno s ulomcima keramike. Iste godine sonda je dodatno proširena, no osim nekoliko plićih jama, od kojih je jedna bila ispunjena opekom, i ulomaka keramike s uzorkom valovnice, nije uočen niti jedan grob.

Nakon što su zaštitna istraživanja završila, kasnije te godine, vlasnik je pronašao četvrtu urnu te ju djelomično izvadio iz groba. Radilo se o urni s istim sadržajem kao i prethodna. Nakon otkrića pokrenuto je novo istraživanje, uhvaćeni su gabariti grobne rake oko koje se nalazilo nekoliko predmeta načinjenih od željeza. Godine 1999. otvorena je nova sonda. Uočena je grobna jama, no nije cijela istražena jer se protezala u zemlju koja nije pripadala vlasniku. Unutar jame nalazila se raspadnuta urna.

Iste godine vlasnik muzeju dojavljuje o pronalasku grobova pod rednim brojem 6. i 7. U grobu 6 pronađen je rimski novac, keramika i urna. Grob 7 nije sadržavao urnu, spaljene kosti pokojnika

⁸⁷ VINKOVCI, 2024.

položene su izravno u zemlju te su poklopljene rimskom opekam. Uz grob 7 vlasnik je na terenu uočio još jedan grob koji nije sadržavao urnu, no dok su arheolozi izašli na teren, više se ništa nije moglo potvrditi.

Vlasnik je zatim pronašao grob 8. Prilikom otvaranja sonde pronađena je grobna raka, a unutar nje urna sa nekoliko komada rimske opeke. Dvije godine je prošlo od zadnjeg pronalaska, a zatim je vlasnik ponovno dojavio kako je naišao na ulomke keramike. Otvaranjem sonde potvrđen je pronalazak još jedne razbijene keramičke posude u funkciji urne, ali grobnu raku se nije moglo odrediti. Posljednji nalaz, grob 10, uočio je vlasnik te je pronađena grobna raka s ukopom urne.⁸⁸

U Dugoj ulici 99 istraženo je paljevinsko groblje u jamama. Na uzorcima ugljena iz grobova 6, 8 i 10 provedene su radiokarbonske analize. Tako su rezultati ugljena iz groba 6 dali podatke o rasponu godina od 694. do 766. godine. Raspon godina iz groba 8 pripada razdoblju od 691. do 759. godine. Ugljen iz groba 10 dao je podatak kako se radi o 236. godini, odnosno o rimskom razdoblju. No analiza obuhvaća nedovoljan broj uzoraka kako bi se mogli donijeti ispravni i opširniji zaključci o tome koliko je dugo groblje korišteno te se ne može pretpostaviti međusoban odnos pokojnika.⁸⁹ Izdvojeno je 10 grobova, od kojih samo jedan grob nije sadržavao urnu sa spaljenim pokojnikom. Na primjeru tog groba spaljeni ostaci postavljeni su izravno na zemlju. Nedaleko od ovog groba vlasnik je uočio još jedan potencijalno sličan grob, no nalaz nije potvrđen. Od pritiska zemlje neke su keramičke posude popucale pa su spaljene kosti pronađene okolo same urne. Urne su pretežno poklopljene komadom rimske opeke. Pronalazak sekundarno priložene rimske opeke možda ukazuje na grobnu konstrukciju ili se na taj način označavalo grobno mjesto. Grobne rake pretežito su kružnog ili ovalnog oblika te su plitko ukopane. Urne koju su pronađene na lokalitetu zapravo su korištene u svakodnevnoj, kućnoj uporabi. Šest ih je izrađeno na sporom lončarskom kolu, a na dva primjerka su uočeni ostaci osovine. Tri urne su izrađene rukom te dodatno dorađene na kolu. Ukupno je ukrašeno sedam urni. Radi se o motivima valovnica i žlijebljenih vodoravnih linija.

Nalazi uz urne su vrlo oskudni što je odlika paljevinskih slavenskih grobalja, jedino se izdvaja dječji grob 4 unutar kojeg je pronađeno više komada željeza (vjedrica, strelica) i ženski grob 6

⁸⁸ T. SEKELJ-IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 142-146.

⁸⁹ T. SEKELJ-IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 193.

unutar kojeg je pronađen rimski novac.⁹⁰ Pokojnici su vjerojatno spaljeni na mjestima koja se nisu nalazila neposredno uz grobove, a urne ne pokazuju tragove gorenja, niti je priložen metal istaljen.⁹¹ Paljevinski tip groblja, nalik ovom u Vinkovcima, može se usporediti s lokalitetom Dubravice kod Skradina, Sv. Lovre u šibenskom Donjem polju, Smrdelji-Debeljak kod Skradina te Kašić-Maklinovo brdo, položaj vinograda Stojana Drče. Uz navedene lokalitete treba istaknuti još Jojine kuće, Glavice kraj Sinja te Velim kod Benkovca gdje su pronađeni paljevinski ostaci u manjim količinama.⁹² Smatra se kako je na ovom lokalitetu ukopano stanovništvo zatvorene slavenske zajednice koja je održala svoju tradiciju života (očituje se kroz ritus pokapanja), iako je usko egzistirala s avarskim zajednicama koje svoje mrtve pokapaju inhumacijski. No vjeruje se kako je slavensko stanovništvo u narednim periodima prihvatilo inhumaciju uslijed promjena u društvu i gospodarstvu te napustilo ritus incineracije u 8. stoljeću.⁹³

U urnama 1, 2 i 10 najvjerojatnije su spaljeni muškarci, u urnama 3, 5, 6 i 8 žene, a spaljeni ostaci djece pronađeni su u urnama 4 i 7.

Ulomci željeznih predmeta pronađeni su u grobovima 1, 2, 4 i 6, s tim da je u dječjem grobu 4 pronađeno najviše ulomaka željeza u obliku dva noža (noževi su pronađeni isključivo samo u ovom grobu), strelice ili obruča vjedrice.⁹⁴ Uz navedene predmete na lokalitetu su još pronađeni željezni klin (grob 2), nedefinirni predmeti koji su se nalazili u urni 5, dvije željezne spojnice (grob 1) te rimski novac Konstansa I. (grob 6).⁹⁵

Urna 1 analogijom je vrlo slična nalazima s lokaliteta Kašić - Maklinovo brdo gdje je pronađena nešto veća, rukom izrađena urna bez ukrasa od nepročišćene gline. Uz ovu analogiju urne 1, 2, 3 i 4 imaju sličnost s urnama na području Slovačke. Urna 5 je velika posuda koja iskače izgledom jer se ne nalazi ni na jednom drugom rano slavenskom groblju povezanom sa zapadnim Slavenima. Pretpostavlja se kako utjecaj povlači iz rimsko-provincijalne tradicije. Urna 6 je isto neobična zbog svojeg oblika koji nije zapažen ni na paljevinskim ni na kosturnim grobljima ovog vremena, a ima nekakve sličnosti s lokalitetima iz Slovačke i Rumunjske. Iz groba 8 dolazi urna s analogijom ponovno vezanom uz širi prostor Slovačke, dok urna 9 uz prethodno spomenute vanjske analogije

⁹⁰ T. SEKELJ-IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 151-152.

⁹¹ T. SEKELJ-IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 164-168.

⁹² T. SEKELJ-IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 169-172.

⁹³ T. SEKELJ-IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 194-200.

⁹⁴ T. SEKELJ-IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 146-151.

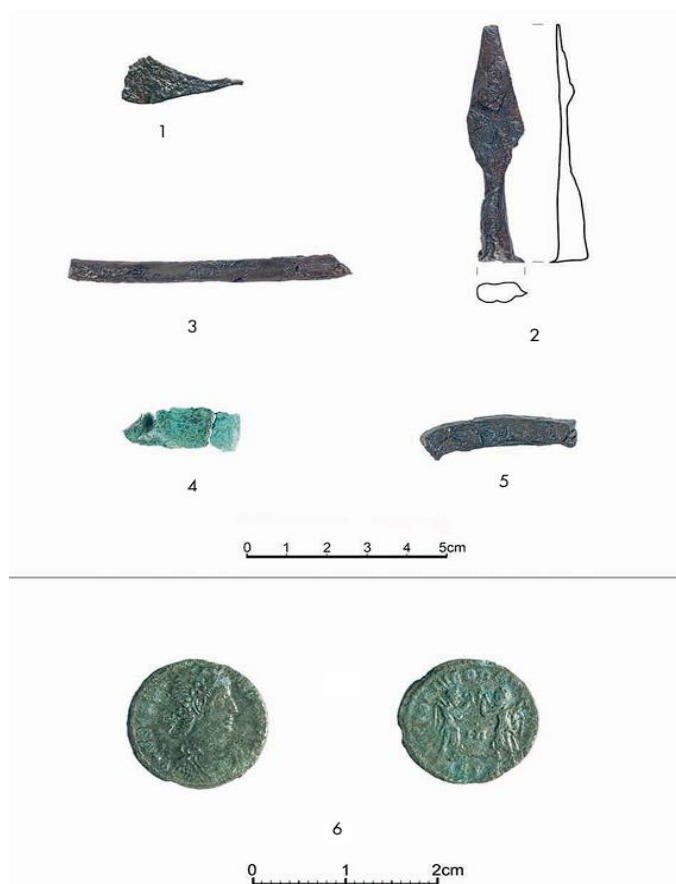
⁹⁵ T. SEKELJ-IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 165.

ima sličnosti s keramikom na lokalitetu Kašić-vinograd S. Drače. Urna 10 povezuje se uz analogiju iz Češke i Slovačke. Keramika s ovog lokaliteta datirana je u period od 700. do 850. godine te tipološki pripada drugoj fazi slavenske keramike po Pouliku.⁹⁶

⁹⁶ T. SEKELJ-IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 152-162.

Slika 16. Urna iz groba 6. (T. SEKELJ IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 209.)

Slika 17. Nalazi iz grobova 4 i 6. (T. SEKELJ IVANČAN, T. TKALČEC, 2006, 212.)

10.2 Glagoljaška ulica 23

U Glagoljaškoj ulici, koja se nalazi u zaštićenoj arheološkoj zoni grada Vinkovaca, kroz posljednjih 50-ak godina izvršeno je više različitih istraživanja. Nalazi su uglavnom vezani uz razdoblje kasne antike, no na kućnom broju 23 pronađen je ulomak keramičkog lonca. Dimitrijević je ovaj ulomak spomenuo, no problem nalaza je što je zapravo nedostupan. Sami lokalitet prepoznat je kao avarodobni od druge polovice 20. stoljeća, a smješten je u 8. stoljeće.⁹⁷

10.3 Ulica Ivana Gorana Kovačića

Ulica Ivana Gorana Kovačića 38 smještena je na zapadnoj strani Vinkovaca te je također dio zaštićene arheološke zone grada. U ulici su do sada pronađeni rimski grobovi⁹⁸, a iz 8. stoljeća potječe nalaz željezne strelice.⁹⁹

10.4 Meraja

Meraja ili Stara crkva dio je zaštićene arheološke zone grada Vinkovaca i nalazi se zapadno od centra. Ovdje je u povijesti bilo srednjovjekovno naselje Sv. Ilije s crkvom u središtu. Groblje na ovom području ima kontinuitet ukapanja od rimskog razdoblja pa sve do 18. stoljeća. Upravo zbog dugačkog kontinuiteta ukapanja uništeni su stariji ukopi.¹⁰⁰

Na lokalitetu je pronađen jezičac načinjen od pozlaćene bronce tipa Blatnica, no problem nastaje u činjenici da nema sačuvane dokumentacije o istraživačkoj kampanji ni detaljnih podataka koji bi olakšali smještaj ovog nalaza. Pojasni jezičac datiran je u 9. stoljeće.¹⁰¹ Lokalitet se od 20. stoljeća prepoznaje kao avarodobni.¹⁰²

⁹⁷ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 166.

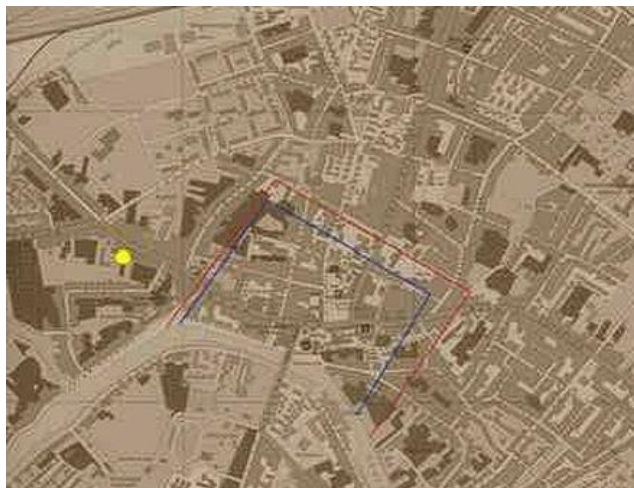
⁹⁸ A. RAPAN-PAPEŠA, 2007, 56-57.

⁹⁹ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 168.

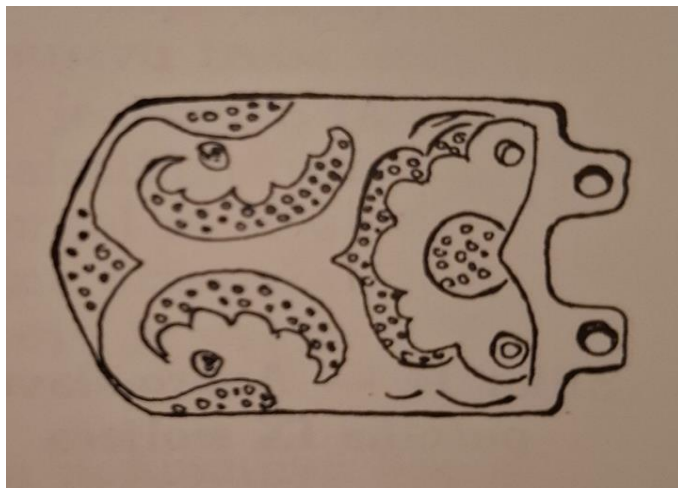
¹⁰⁰ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 167.

¹⁰¹ S. DIMITRIJEVIĆ, 1979, 191.

¹⁰² A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 167.

Slika 18. Položaj Meraje označen je žutom bojom. (S. ANDRIĆ, 2007, 149.)

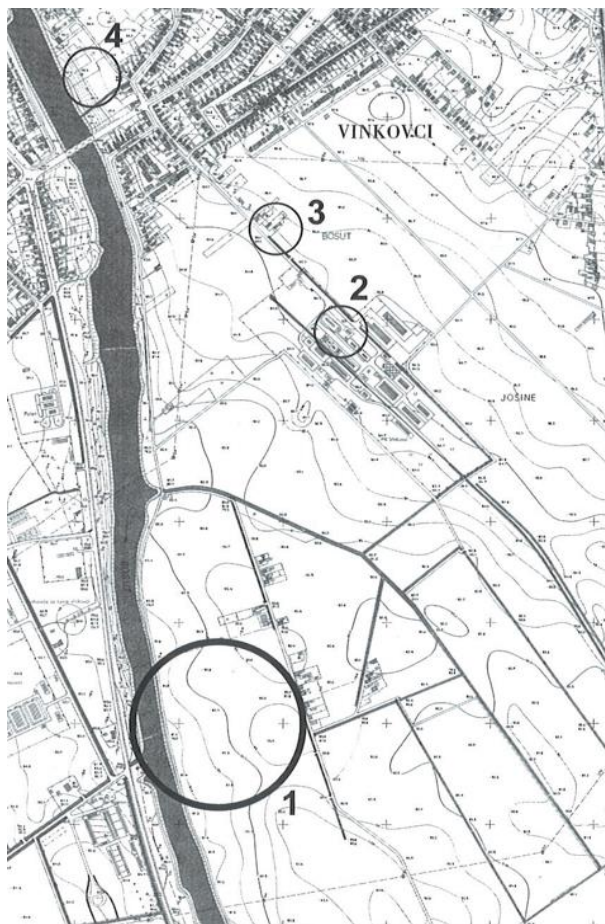
Slika 19. Pojasni jezičac tipa Blatnica. (S. DIMITRIJEVIĆ, 1979, 191.)

10.5 Jošine

Lokalitet Jošine prati tok rijeke Bosuta i nalazi se na njezinoj lijevoj strani. Treba spomenuti kako je na lokalitetu pronađeno prapovijesno naselje koje se povezuje sa starčevačkom i sopotskom kulturom, a nalazi se u neposrednoj blizini lokaliteta Ervenica, od kojeg je odijeljen istoimenim potokom.¹⁰³ U istraživanjima su uočene dvije ranosrednjovjekovne jame, smještene u period od 7. do 11. stoljeća. Zagrebački Institut za arheologiju je na ovom području proveo probna istraživanja, prilikom čega su pronašli srednjovjekovne nalaze. Iz avarskog razdoblja pronađen je jezičac pojasa sa sporednog remena, a lokalitet je smješten u kraj 8. stoljeća.¹⁰⁴

¹⁰³ M. DIZDAR, 2012, 14.

¹⁰⁴ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 167.

Slika 20. Položaj Jošine označen je brojem 1. (M. DIZDAR, 2012, 15.)

Slika 21. Pogled na lokalitet. (M. DIZDAR, 2012, 15.)

10.6 Nepoznati položaj

Nepoznat položaj uključuje nalaze iz zbirke Mate Medvedovića, a radi se o tri željezne strelice i brončanom koplju.¹⁰⁵

¹⁰⁵ A. RAPAN-PAPEŠA, 2021, 166.

11. Zaključak

U vrijeme avarskog obitavanja u Panoniji stanovništvo navedenih lokaliteta živi relativno mirnim životom, baveći se uzgojem životinja i biljnih kultura te u tom periodu lagano prelaze sa polunomadskog načina života na sjedilački. Analiza kostiju s lokaliteta Nuštar-Dvorac potvrđuje ovu tezu jer većina stanovništva ima ozljede koje su nastale, primjerice, težim fizičkim radom usred poljoprivrednih poslova, a ozljeda koje su mogle nastati usred nasilnih sukoba nije bilo.

Kroz 8. stoljeće u Vukovarsko-srijemskoj županiji dolazi do pojačanog naseljavanja, a u prilog tome idu pronalasci velikih inhumacijskih groblja na redove poput onog iz Nuštra, Privlake i Starih Jankovaca. Na ovim grobljima pokojnici se polažu u jednostavne grobne rake, bez konstrukcija, pretežito na leđa i u odjeći (ponekad ih se umata u tkaninu). Od grobnih nalaza u velikom broju grobova, bez obzira na spol, pronađena je keramika i životinjske kosti. Muški grobovi imaju priloge poput ostataka pojasnih garnitura, nakita u obliku perlica te oruđa i oružja, uglavnom vrhova strelica. Ženski grobovi sadrže ostatke nošnje i nakita te oruđa poput keramičkih, i rjeđe, olovnih pršljenaca za tkanje te koštanih iglenica. Na svakom od navedenih groblja pronađen je barem po jedan ukop muškarca i konja. Na primjeru incineracijskog groblja iz Vinkovaca možemo zaključiti kako je na području okolice Vinkovaca istodobno s Avarima živjela i zajednica Slavena. Oni su imali drugačije tradicijske i pogrebne običaje, no vjeruje se da su živjeli u skladu i bez sukoba. Slaveni u idućim vremenskim periodima prihvaćaju inhumacijsku tradiciju pokapanja mrtvih. Franačkim jačanjem polagano se gasi način ukapanja koji prakticiraju Avari, a širenjem kršćanstva u grobovima više nema priloga.

Podrijetlo Avara i danas ostaje nepoznanica, a zapise o njima uglavnom imamo iz bizantskih povijesnih zapisa. Avare treba gledati kao skup naroda različitih etničkih i rasnih karakteristika. Za ono vrijeme avarsko društvo je poprilično liberalno, no još je uvijek nejasno zašto su se Avari asimilirali u korist Slavena, odnosno zašto nije došlo do avarizacije. Slaveni su se zbog sjedilačkog načina života i raširenijeg/dominantnijeg jezika bolje prilagodili novom načinu života, ali najbitnije, novoj religiji koja dolazi s Franačkom, odnosno kršćanstvu. Do 10. stoljeća avarski utjecaj u Europi, ali i mikroregiji poput vinkovačke okolice se više uopće ne osjeti, a prodorom Mađara na ova područja kreće sasvim novi period života i tradicije.

Sažetak

U radu su obuhvaćeni avarodobni lokaliteti i nalazi s područja grada Vinkovaca, uključujući i kvart Vinkovačko Novo Selo, njegove uže okolice (sela Mirkovci, Andrijaševci, Jarmina i Nuštar) te šire okolice (sela Privlaka i Stari Jankovci). Većina nalaza iz ovog perioda povijesti navedenog područja usko se povezuju uz groblja. U Nuštru, Privlaci i Starim Jankovcima pronađena su kosturna groblja na redove u kojima se ukopavaju pripadnici avarskog, ali i slavenskog stanovništva. Na lokalitetima je primijećeno prilaganje kostiju životinja te keramike u grobovima bez obzira na spol i dob koja su protumačena kao dar pokojniku za zagrobni život ili su usko povezana uz pogrebne rituale kojima se iskazivala počast pokojniku. U muškim grobovima uz odjeću i pripadajuće dijelove nošnje, poput pojasnih garnitura, pronađeni su komadi nakita te oruđe i oružje u manjim količinama. U ženskim grobovima uz nakit zapaženo je prilaganje oruđa poput keramičkih pršljenaca i koštanih iglenica. U Vinkovcima je naveden primjer paljevinskog slavenskog groblja u urnama koji u skladu s običajima ovog dijela stanovništva nema puno priloga. Uglavnom se radi o komadima željeza (primjer dječjeg groba 4). Pokojnici nisu spaljivani na samom lokalitetu, nego negdje u blizini groblja. Jedini primjer potvrđenog naselja jest ono s lokaliteta Stari Jankovci-Gatina koje se nalazi neposredno uz navedeno groblje. Stanovništvo na ovom području živi mirnim načinom života. Provedenim analizama nisu uočeni tragovi nasilnih ozljeda na kostima. Uzgajaju se žitarice poput ječma, prosa, a kasnije pšenice i uzgajaju se životinje. Zaključak ovog rada jest postojanje zajednica Avara i Slavena koji žive u simbiozi na širem području Vinkovaca, sve dok previranja i sukobi s Franačkom nisu doveli do propadanja i nestanka Avarskog Kaganata te posljedično asimilacije Avara sa slavenskim stanovništvom.

Ključne riječi

Avari, Slaveni, groblja, rani srednji vijek: 7. i 8. stoljeće, Vinkovci, okolica Vinkovaca

Summary

AVAR ERA LOCALITIES IN THE WIDER AREA OF VINKOVCI

The work includes archaeological sites and finds from the area of the town of Vinkovci, including the Vinkovačko Novo Selo neighborhood, its immediate surroundings (the villages of Mirkovci, Andrijaševci, Jarmina and Nuštar) and the wider surroundings (the villages of Privlaka and Stari Jankovci). Most of the finds from this period of the history of the mentioned area are closely associated with cemeteries. In Nuštar, Privlaka and Stari Jankovci, skeleton cemeteries were found in rows where members of the Avar and Slavic population were buried. In the localities, it was noticed that animal bones and ceramics were placed in graves regardless of gender and age, which were interpreted as a gift to the deceased for the afterlife or were closely related to funeral rituals that paid tribute to the deceased. In men's graves, along with clothes and related parts of traditional wear, such as belt sets, pieces of jewelry, tools and weapons in smaller quantities were found. In women's graves, along with jewelry, tools such as ceramic vertebrae and bone objects for storage of needles were observed. In Vinkovci, there is an example of the Slavic cremation cemetery in urns, which, in accordance with the customs of this part of the population, does not have many items, mostly pieces of iron (example of child's grave 4). The deceased were not cremated on the site itself, but somewhere near the cemetery. The only example of a confirmed settlement is the one from the site Stari Jankovci - Gatina, which is located right next to the mentioned cemetery. The population in this area lives a peaceful lifestyle, no traces of violent injuries were observed on the bones. Cereals such as barley, millet, and later wheat are grown and animals are raised. The conclusion of this paper is the existence of Avar and Slavic communities living in symbiosis in the wider area of Vinkovci, until turmoil and conflicts with the Frankish Empire led to the collapse and disappearance of the Avar Khaganate and, consequently, the assimilation of the Avars with the Slavic population.

Keywords

Avars, Slavs, cemeteries, early Middle Ages: 7th and 8th centuries, Vinkovci, Vinkovci surroundings

Popis literature

ANČIĆ, M., 2000. – Mladen Ančić, U osvit novog doba, Karolinško carstvo i njegov jugoistočni obod, *Hrvati i Karolinzi: rasprave i vrela*, Split, 70-103.

ANDRIĆ, S., 2007. – Stanko Andrić, *Vinkovci u srednjem vijeku*, Vinkovci – Slavonski Brod.

DIMITRIJEVIĆ, S., 1979. – Stojan Dimitrijević, Arheološka topografija i izbor nalaza s vinkovačkog tla, Corolla Memoriae Iosepho Brunšmid Dicata, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 4 (ur. Željko Rapanić), Vinkovci, 201-268.

DIZDAR, M., 2002. – Marko Dizdar, Rani srednji vijek, Iz kolijevke rimskih careva: Vinkovci u svijetu arheologije, Vinkovci – Zagreb, 65-72.

DIZDAR, M., 2012. – Marko Dizdar, Terenski pregled i probna iskopavanja na izgradnji obilaznice Vinkovci zapad – Mirkovci, *Annales Instituti Archaeologici VII*, Zagreb, 14-17.

FILIPEC, K., 2009. – Krešimir Filipec, Problem kronologije grobalja 9. i 10. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj, *Starohrvatska prosvjeta* 36, Split, 110-120.

FILIPEC, K., 2010. – Krešimir Filipec, Srednjovjekovna keramika s lokaliteta Borinci - Crkvište - Crni Gaj 1961., *Opuscula Archaeologica* 34, Zagreb, 255-284.

FILIPEC, K., 2017. – Krešimir Filipec, Ulomci keramičkih posuda iz ranosrednjovjekovnog naselja Stari Jankovci – Gatina, *Srednjovjekovna naselja u svjetlu arheoloških izvora. Zbornik Instituta za arheologiju* 6, Zagreb, 77-108.

GOLUBIĆ, M., 2013. - Mihael Golubić, Restauriranje avarskih metalnih nalaza s lokaliteta Nuštar, dvorac Khuen – Belassy, *Portal* 4, Zagreb, 201-206.

GRAČANIN, H., 2011. – Hrvoje Gračanin, *Južna Panonija u kasnoj antici i ranom srednjovjekovlju (od konca 4. do konca 11. stoljeća)*, Zagreb.

GROMER, K., RAPAN PAPEŠA, A., 2015. – Karina Gromer, Anita Rapan Papeša, Jednostavne tkanine i žigosana koža: organski nalazi s avarodobnog groblja u Nuštru (istočna Hrvatska), *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 48, Zagreb, 51-83.

ISKRA JANOŠIĆ, I., 1984. – Ivana Iskra Janošić, Arheološka istraživanja na području općine Vinkovci, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 9*, Vukovar, 143-152.

ISKRA JANOŠIĆ, I., 2002. – Ivana Iskra Janošić, Rimsko razdoblje: Colonia Aurelia Cibalae, *Iz kolijevke rimskih careva: Vinkovci u svijetu arheologije*, Vinkovci – Zagreb, 51-64.

JURAKIĆ, L., 2021. – Lorena Jurakić, *Analiza uzoraka naseljenosti u avarskom periodu u Kontinentalnoj Hrvatskoj*, diplomski rad, Zagreb.

MILOŠEVIĆ, A., 2000. – Ante Milošević, Karolinški utjecaji u kneževini Hrvatskoj u svjetlu arheoloških nalaza, *Hrvati i Karolinzi: rasprave i vrela*, Split, 106-161.

PREMUŽIĆ, Z. et al., 2016. – Zrinka Premužić, Tajana Trbojević Vukičević, Petra Rajić Šikanjić, Anita Rapan Papeša, Životinjske kosti kao prilozi na avarodobnom groblju iz Nuštra, Groblja i pogrebni običaji u srednjem i ranom novom vijeku na prostoru sjeverne Hrvatske, *Zbornik Instituta za arheologiju 4* (ur. Siniša Krznar, Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Juraj Belaj), Zagreb, 37-48.

PREMUŽIĆ, Z. et al., 2017. – Zrinka Premužić, Petra Rajić Šikanjić, Anita Rapan Papeša, Bioarheološka analiza avarodobnog groblja u Nuštru, *Arheologija na Dunavu. Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 31*, Zagreb, 117-122.

RAPAN PAPEŠA, A., 2006. – Anita Rapan Papeša, Redni broj: 28, Vinkovci – Ulica Ivana Gorana Kovačića 32, *Hrvatski arheološki godišnjak 3*, Zagreb, 56-57.

RAPAN PAPEŠA, A., 2014. – Anita Rapan Papeša, Keramički i olovni pršljenci za vretena iz avarodobnih grobova na lokalitetu Nuštar - Dvorac, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu 32*, Zagreb, 159-180.

RAPAN PAPEŠA, A., 2016. – Anita Rapan Papeša, Prethodna razmišljanja o prilozima keramičkih lonaca i njihovom sadržaju u avarodobnim grobovima na lokalitetu Nuštar - Dvorac, *Groblja i pogrebni običaji u srednjem i ranom novom vijeku na prostoru sjeverne Hrvatske. Zbornik Instituta za arheologiju 4* (ur. Siniša Krznar, Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Juraj Belaj), Zagreb, 23-35.

RAPAN PAPEŠA, A., 2018. – Anita Rapan Papeša, Predmeti od kosti, roga i kamena iz avarodobnih grobova na lokalitetu Nuštar/Dvorac, *Arheologija na Dunavu. Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 31*, Zagreb, 107-116.

RAPAN PAPEŠA, A., 2021. – Anita Rapan Papeša, *Avarodobni arheološki krajobraz u međurječju Bosuta, Vuke i Dunava*, doktorski rad, Zagreb.

RAPAN PAPEŠA, A. et al., 2015. – Anita Rapan Papeša, Arpad Kenez, Akos Peto, Arheobotanička analiza uzoraka iz kasnoavarodobnih grobova iz Nuštra (istočna Hrvatska), *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu 33*, Zagreb, 261-288.

SEKELJ IVANČAN, T., TKALČEC, T., 2006. – Tatjana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Slavenko paljevinsko groblje na položaju Duga ulica 99 u Vinkovcima, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu 23*, Zagreb, 141-212.

ŠMALCELJ, M., 1973. – Marija Šmalcelj, Privlaka - "Gole njive" (općina Vinkovci) - Nekropola VII – IX stoljeća - sistematska iskopavanja, *Arheološki pregled 15*, Beograd, 117-119.

ŠMALCELJ, M., 1976. – Marija Šmalcelj, Privlaka - "Gole njive", Vinkovci - Nekropola VIII – IX st., *Arheološki pregled 18*, Beograd, 127-128.

ŠMALCELJ, M., 1981. – Marija Šmalcelj, Privlaka - Gole njive (opć. Vinkovci) - avaroslavenska nekropola, *Arheološki pregled 22*, Beograd, 143-144.

ŠMALCELJ, M., 1981. – Marija Šmalcelj, Stari Jankovci – Gatina (općina Vinkovci) - avaroslavenska nekropola, *Arheološki Pregled 22*, Beograd, 142-143.

TOMIČIĆ, Ž., 2000. – Željko Tomičić, Arheološka slika ranoga srednjeg vijeka na prostoru međurječja Drave, Dunava i Save, *Hrvati i Karolinzi: rasprave i vrela*, Split, 142-161.

ŽIVIĆ, D., 1998. – Dražen Živić, Promjene narodnosnog sastava stanovništva gradskih naselja istočne Hrvatske 1910.-1991., *Migracijske teme, 14/1-2*, Zagreb, 109-111.

Internetski izvori

GRAD VINKOVCI, 2020. - „Jedno od najvažnijih otkrića u arheologiji Vinkovaca u posljednjih 20 godina.“ Grad Vinkovci, Službeni portal grada Vinkovaca, <https://www.grad-vinkovci.hr/hr/objave/vijesti/jedno-od-najvaznijih-otkriva-u-arheologiji-vinkovaca-u-posljednjih-20-godina> (2.10.2024.)

JARMINA, 2024. - Jarmina, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Jarmina> (3.10.2024.)

MIRKOVCI, 2024. - Mirkovci, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Mirkovci> (3.10.2024.)

NUŠTAR, 2024. - Nuštar, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Nu%C5%A1tar> (3.10.2024.)

PRIVLAKA, 2024. - Privlaka, [https://hr.wikipedia.org/wiki/Privlaka_\(Vukovarsko-srijemska_%C5%BEupanija\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Privlaka_(Vukovarsko-srijemska_%C5%BEupanija)) (3.10.2024.)

STARI JANKOVCI, 2024. - Stari Jankovci, https://hr.wikipedia.org/wiki/Stari_Jankovci (3.10.2024.)

VINKOVCI, 2024. - Vinkovci, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Vinkovci> (3.10.2024.)

